

METHODICAL ARTICLES

УДК: 100.66.001

МОЖЛИВОСТІ ВПРОВАДЖЕННЯ КРЕДИТНО-МОДУЛЬНОЇ СИСТЕМИ ОРГАНІЗАЦІЇ НАВЧАННЯ У ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ УКРАЇНИ

О.О.Бекас, Г.В.Даценко*, О.М.Шаповал*, С.В.Прокопенко*

Вінницький державний педагогічний університет ім. Михайла Коцюбинського (вул. Острозького, 32, м. Вінниця, 21101);

*Вінницький національний медичний університет ім. М.І. Пирогова (вул. Пирогова, 56, м. Вінниця, 21018)

Резюме. В роботі проаналізовані нормативні документи з питань інтеграції України в Європейський простір вищої освіти, визначені задачі викладачів вищих навчальних закладів в організації процесу навчання за кредитно-модульною системою підготовки фахівців.

Ключові слова: Болонський процес, кредитно-модульна система підготовки фахівців.

Summary. Normative documents of Ukraine integration to the European region of higher education are analyzed and tasks of lecturers of institutions of higher education in the organization of training process by credit-modular system of specialist training are marked.

Key words: Bologna process, credit-modular system of specialist training.

На сучасному етапі в Україні відбувається становлення нової системи освіти, орієнтованої на входження у світовий освітній простір. Одним із шляхів інтеграції і демократизації вищої освіти України є наближення до Європейських канонів освіти і забезпечення основних цілей Болонського процесу [Болюбаш, 1997; Указ президента, 2002]: побудова Європейської зони вищої освіти як передумови розвитку мобільності громадян з можливістю працевлаштування; досягнення більшої сумісності та можливості для порівняння систем вищої освіти; підвищення визначальної ролі університетів у розвитку національних та Європейських культурних цінностей; конкуренція між системами освіти з приводу ліцензування, державного замовлення на підготовку фахівців, а також престижності навчання у вищих навчальних закладах.

У рамках реалізації цього процесу в Україні має впроваджуватися ступенева освіта і кредитно-модульна система підготовки фахівців, що вимагає розробки й обґрунтування відповідного навчально-програмного й дидактичного забезпечення.

Метою дослідження було розкрити особливості організації у вищій школі навчального процесу за кредитно-модульною системою підготовки конкурентноспроможних фахівців.

Відповідно до мети визначені завдання дослідження: проаналізувати нормативні документи з питань інтеграції України в Європейський простір вищої освіти; визначити задачі викладача вищої школи в організації процесу навчання за кредитно-модульною системою підготовки фахівців; визначити безпосередні кроки модернізації педагогічного процесу підготовки кадрів.

Основним завданням впровадження кредитно-модульної системи організації навчального процесу (далі - КМСОНП) у вищих навчальних закладах III-IV рівнів акредитації є запровадження передбаченої Болонською декларацією системи академічних кредитів, що аналог-

ічно ECTS (Європейській кредитно-трансферній системі). Саме її розглядають як засіб підвищення мобільності студентів щодо переходу з одної навчальної програми на іншу, включно з програмами післядипломної освіти. ECTS стане багатоцільовим інструментом визначення й мобільності, засобом реформування навчальних програм, а також засобом передачі кредитів вищим навчальним закладам (далі - ВНЗ) інших країн. Важливий аспект запровадження кредитної системи накопичення - можливість враховувати всі досягнення студентів, а не тільки навчальне навантаження, наприклад, участь у наукових дослідженнях, конференціях, предметних олімпіадах тощо.

КМСОНП - модель організації навчального процесу, яка базується на поєднанні модульних технологій навчання та залікових освітніх одиниць (залікових кредитів). Структурно-діючими елементами є: кредит - одиниця обсягу та вимірювання результатів навчання, досягнутих на певний момент виконання програми навчання; система змістових модулів, які з урахуванням засвоєння студентами окремих навчальних елементів, можуть бути засвоєні за 24-54 години навчального часу (сума годин аудиторної та самостійної роботи студента за тиждень).

Згідно додатка 1 Конвенції ради Європи і ЮНЕСКО про визнання кваліфікації з вищою освітою, кредит - точно документована мінімальна умовна одиниця вимірювання "вартості" будь-якої складової навчальної програми, яку виконав студент під час навчання: заліковий кредит - одиниця виміру навчального навантаження необхідного для засвоєння блоку змістових модулів; змістовий модуль - сукупність навчальних елементів, що поєднана за ознакою відповідності певному навчальному об'єкту; модуль - задокументована завершена частина освітньо-професійної програми (навчальної дисципліни, практики, державної атестації), що реалізується відповідними формами навчального процесу

(аудиторна, індивідуальна, самостійна, наукова робота) [Товажнянський з співавт., 2004].

Реалізація індивідуального навчального плану студента здійснюється протягом часу, який не перевищує граничного терміну навчання. Нормативний термін навчання визначається на підставі галузевих стандартів вищої освіти. Граничний термін може перевищувати нормативний на 1 рік. Різниця між граничним і нормативним термінами не фінансується з державного бюджету. Індивідуальний навчальний план студента включає нормативні та вибіркові змістові модулі, що можуть поєднуватися у певні навчальні дисципліни. Нормативні змістові модулі необхідні для виконання вимог нормативної частини освітньо-кваліфікаційної характеристики. Вибіркові змістові модулі забезпечують підготовку для виконання вимог варіативної частини освітньо-кваліфікаційної характеристики, у тому числі відповідність обсягу підготовки, передбаченому нормативним терміном навчання. Вони дають можливість здійснювати підготовку за спеціалізацією певної спеціальності та сприяють академічній мобільності і поглибленій підготовці в напрямках, визначених характером майбутньої діяльності. Сукупність нормативних змістових модулів визначає обов'язкову складову індивідуального навчального плану студента.

Визначення змістових модулів навчання з кожної дисципліни, узгодження кредитних систем оцінювання досягнень студента повинно стати основою для вирішення ще однієї задекларованої в Болонії мети - створення умов для вільного переміщення студентів, викладачів, менеджерів освіти та дослідників на теренах Європи.

Обов'язковою також є наявність внутрішніх та зовнішніх державних і громадських систем контролю та оцінки якості освіти.

Безпосередньо перед викладачем вищої школи КМСОНП ставить наступні задачі:

1. Забезпечення гнучкості підготовки фахівців, враховуючи швидкозмінні вимоги національного та міжнародного ринків праці;

2. Забезпечення можливості навчання студентів за індивідуальною варіативною частиною освітньо-професійної програми, що сформована за вимогами замовників та побажаннями студента і сприяє його саморозвитку;

3. Стимулювання учасників навчального процесу з метою досягнення високої якості вищої освіти.

Для впровадження КМСОНП університет повинен підготувати ряд документів, які будуть рекомендовані для ознайомлення в першу чергу абітурієнтам, які зацікавлені навчатися у даному вищому навчальному закладі.

Перш за все, це інформаційний пакет, що містить загальну інформацію про університет, назву напрямків навчання, спеціальностей, спеціалізацій, змістові модулі із зазначенням обов'язкових та вибіркових курсів, ме-

Таблиця 1. Оцінювання знань за шкалою успішності і за системою ECTS.

За шкалою ECTS	За національною шкалою	За шкалою навчального закладу (як приклад)
A	відмінно	90-100
BC	добре	75-89
DE	задовільно	60-74
FX	незадовільно з можливістю повторного складання	35-59
F	незадовільно з обов'язковим повторним курсом	1-34

тоди і технології їх викладання, залікові кредити, форми та умови проведення контрольних заходів.

По-друге, це договір про навчання, який складається між студентом і вищим навчальним закладом, в якому зазначений напрям, освітньо-кваліфікаційний рівень, порядок і джерела фінансування, порядок розрахунків за навчання.

По-третє, це академічна довідка оцінювання знань, що дає змогу визначити рівень знань студента за системою рейтингової та кредитної оцінки. Оцінювання здійснюється за шкалою успішності на національному рівні і за системою ECTS (табл. 1).

Формування індивідуального навчального плану студента здійснюється на підставі переліку змістових модулів (блоків змістових, модулів навчальних дисциплін), що сформовані на основі структурно-логічної схеми підготовки фахівців. Навчальна дисципліна формується як система змістових модулів, передбачених для засвоєння студентом, котрі об'єднані у блоки - розділи навчальної дисципліни [Болюбаш, 1997].

Реалізація індивідуального навчального плану студента здійснюється протягом часу, який не перевищує граничного терміну навчання. Нормативний термін навчання визначається на підставі галузевих стандартів вищої освіти. Граничний термін може перевищувати нормативний на 1 рік. Різниця між граничним і нормативним термінами не фінансується з державного бюджету.

Обсяг навчального навантаження студента встановлюється в академічних кредитах. Кредит передбачає всі види навчальної діяльності, необхідної для завершення повного року академічного навчання у закладі, тобто: лекції, практичні роботи, семінари, консультації, індивідуальну, самостійну роботу - в бібліотеці чи вдома, підсумковий контроль (екзамени, заліки), дипломну роботу, педагогічну, навчальні і виробничі практики чи інші види діяльності, пов'язані з оцінюванням. Кредит, таким чином, базується на повному навантаженні студента, а не обмежується лише аудиторними годинами.

Таблиця 2. Орієнтована структура навчальної дисципліни (курсу).

Зміст та структура залікового кредиту	Модуль I	Аудиторна робота	Складається із декількох змістових модулів: $3M_1 + 3M_2 + 3M_3 + 3M_N$	Лекції
				Практичні (семінарські, лабораторні)
				Консультації
				Контрольні заходи (модульний контроль, залік, екзамен)
	Модуль II	Індивідуальна робота	$3M_{1i}$	Робота в лабораторіях (кабінетах) у позанавчальний час
				$3M_{2i}$
	Модуль III	Самостійна робота	$3M_{1c}$	Робота в інформаційних мережах
				$3M_{2c}$
	Модуль IV		Курсова кваліфікаційна робота	
	Модуль V-VI		Практики	Навчальна
		Виробнича		
Модуль VII	Наукова робота	$3M_{1n}$	Публікації	
			$3M_{2n}$	Участь у конференціях
			$3M_{3n}$	Участь в олімпіадах
			$3M_{4n}$	Участь в інших конкурсах, отримання грантів тощо
Модуль VIII	Інші види робіт			

Примітка: тут і в подальшому $3M$ - змістовий модуль; ІНДЗ - індивідуальні навчально-дослідні завдання.

Ціна кредиту складає 36 академічних годин (як правило, 18 годин становлять аудиторні заняття, 9 - індивідуальна робота викладача зі студентами, 9 годин - самостійна робота студентів). Можливі також співвідношення аудиторних та індивідуальних і самостійних занять - 60%:40%, 40%:60%.

Кількість кредитів на навчальну дисципліну визначається діленням загального обсягу годин з навчальної дисципліни на ціну кредиту (з округленням до 0,5 кре-

диту). Загальний обсяг годин із навчальної дисципліни повинен включати час на проведення лекцій, практичних, семінарських та лабораторних занять, консультацій, практик, самостійної та індивідуальної роботи і контрольних заходів (включно поточне та підсумкове тестування). На навчальні, виробничі, польові, педагогічні та інші види практик, кваліфікаційний екзамен, підготовку і захист випускних, дипломних та магістерських робіт кредити відводяться окремо та встановлюється в них співвідношення годин аудиторної, індивідуальної та самостійної робіт в залежності від змісту та специфіки видів діяльності студента при їх виконанні. Навчальна дисципліна (курс) складається із декількох залікових кредитів, кількість яких визначається змістом та формами організації навчального процесу. Заліковий кредит складається із модулів (частина програми навчальної дисципліни поєднана із формами навчання - лекційні, практичні, семінарські, лабораторні та індивідуальні заняття, всі види практик та консультацій, виконання самостійних завдань студентів та інші форми і види навчальної та науково-дослідницької діяльності студентів), кожний з яких у свою чергу складається із змістових модулів (одна або декілька тем).

Модульний принцип навчальної діяльності студента передбачає модульну структуру навчальної дисципліни (курсу), а відповідно і оцінку результатів виконання певного виду робіт, які складають зміст модуля.

Таблиця 3. Приклад оцінювання (визначення рейтингу) навчальної діяльності студента.

Модуль 1 (поточне тестування)				Модуль 2 (ІНДЗ)		Підсумковий контроль	Сума
Змістовий модуль I		Змістовий модуль II		40	35		
10		15					
T1	T2	T3	T4			T5	T6
2	2	2	4	5	5	5	

Примітка: Т - тема заняття.

Кожний вид навчальної діяльності студента в межах залікового кредиту (модуль) оцінюється (визначається рейтинг) і має питому частку в підсумковій оцінці з залікового кредиту (табл. 3).

Підсумкова (загальна) оцінка з навчальної дисципліни є сумою рейтингових оцінок (балів), одержані за окремі оцінювані форми навчальної діяльності: поточне та підсумкове тестування рівня засвоєння теоретичного матеріалу під час аудиторних занять та самостійної роботи (модульний контроль); оцінка (бали) за виконання ла-

бораторних досліджень; оцінка (бали) за практичну діяльність під час практики; оцінка за ІНДЗ; оцінка на курсову роботу; оцінка (бали) за участь у наукових конференціях, олімпіадах, наукові публікації тощо.

Висновки та перспективи подальших розробок

1. Нагальною потребою традиційної системи підго-

товки фахівців є розробка інноваційних педагогічних технологій, які б відповідали вимогам Європейської системи освіти.

Упровадження кредитно-модульної системи підготовки фахівців дає змогу покращити якість підготовки фахівця, враховує всі досягнення студента й робить його мобільним на європейському освітньому просторі.

Література

Болюбаш Я.Я. Організація навчального процесу у вищих закладах освіти: Навч. Посібник для слухачів закладів підвищення кваліфікації системи вищої освіти.- К.: ВВП "КОМ-ПАС", 1997.- 64 с.

Національна доктрина розвитку освіти. Указ Президента України від 17 квітня 2002р. №347/2002.
Модернізація вищої освіти України і Болонський процес: Матеріали до І лекції / М.Ф. Степко, Я.Я. Болюбаш,

К.М. Левківський, Ю.В. Сухарніков.- К.: 2004.- 24 с.

Товажнянський Л.Л., Сокол Є.І., Клименко Б.В. Болонський процес: цикли, ступені, кредити.- Харків: НТУ "ХПІ", 2004.- 144 с.

УДК: 613.6:612.78:784.9

ГІГІЕНА ГОЛОСУ ЯК НЕОБХІДНА СКЛАДОВА СТАНОВЛЕННЯ ПРОФЕСІЙНОГО ВОКАЛІСТА

В.В.Петрушенко

ВДПУ ім. Коцюбинського (вул. К.Острозького, 32 м. Вінниця, 21100)

Резюме. У статті наведені основні моменти гігієни співацького голосу. Визначені пріоритетні напрямки у роботі вокаліста, дотримуючись основ гігієни виконання.

Ключові слова: голос, спів, вокаліст, гігієна.

Summary. In the article the author gives a general description of the hygienic problems of vocalists. The author defines and states the necessity of the voice's hygiene for singers.

Key words: voice, singing, vocalist, hygiene.

Інколи про того чи іншого співака можна почути: "Йому немає чого вчитись, у нього від природи поставлений голос". Так казали свого часу про Шаляпіна. Але ж, якщо Шаляпін і справді не пройшов систематичного курсу навчання вокального мистецтва, то вчився він у великих майстрів вокалу і драматичного мистецтва все своє життя. Навіть людина, в якій від "природи поставлений голос", повинна намагатись цей голос, цей дарунок природи зберегти й розвинути, не кажучи вже про більшість молодих співаків, які мають багаті голосові дані, але не вміють розпорядитись ними [Москаленко с соавт., 1991]. Метою нашої роботи було надати основні моменти гігієни співацького голосу та основні пріоритетні напрямки у роботі вокаліста. Відомий італійський співак Ламберті писав: "Треба вчитись розумом, а не голосом, бо втомивши голос, вже ніякими засобами його не приведеш в хороший стан..." [Юссон, 1974]. Отже необхідно зупинитися на такому понятті, як гігієна голосу.

Навіть коли з голосом, як вам здається немає проблем, ви регулярно займаєтесь, успішно виконуєте свій репертуар, необхідно пам'ятати про гігієну голосу. Спів - це "ювелірний спорт", який потребує точної координації найдрібніших м'язів, їх рухливості та витривалості. Тому перед виступом необхідно якомога ретельніше розігріти голосовий апарат, тобто розспіватися.

Якісний розспів зберігається декілька годин. Необхідно пам'ятати, що чим коротший виступ, тим довше потрібно розспівуватися, щоб бути у формі на самому виступі. Якщо розспів йде безпосередньо перед самим виступом, а виступ має бути тривалим (наприклад сольний концерт), то потрібно поберігтися, щоб голос не втомився. Достатньо 10-15 хвилин. Завжди необхідно розспівуватися і перед репетицією. Тому що гортань, голосові зв'язки отримують навантаження не менше, а іноді й більше, ніж на концерті.

Професійний вокаліст після концерту, чи репетиції не повинен відразу переставати співати. Навантаження потрібно знижувати поступово для того, щоб голосові зв'язки повернулися в звичний для них стан спокою. Після закінчення розмовний голос повинен звучати спокійно (не вище й не нижче, ніж завжди). Співак повинен бути в змозі взяти найнижчу ноту свого діапазону. Це ознака того, що зв'язки розслабилися, напруга зникла. Для необхідного розслаблення рекомендується після такого виступу декілька разів проспівати хроматичну гаму на "І" від зручної ноти середини діапазону співака до найнижчої ноти. Необхідно також прийняти гарячий душ та не міцний м'ятний чай. Якщо зранку втома голосу залишається, то в цей день краще не співати (помовчати) взагалі.